

Met em. prof. Lambert veertig jaar terug in de tijd

“België heeft in '68 geen revolutie gekend”

Stijn Verleyen

De kranten staan tegenwoordig vol met artikels en reportages over mei '68 en ook op televisie wordt er uitgebreid over bericht. Wij trokken naar good old em. prof. José Lambert om zijn visie te geven, zowel op de gebeurtenissen van '68 zelf, als op de huidige verslaggeving ervan en de lessen die we er niet of onvoldoende uit getrokken hebben. Een gesprek over het ontstaan van een nieuwe universiteit, de troeven van de romanist en de huidige teloorgang van de kritische universitas.

Toen wij u contacteerden voor dit interview, zei u dat u de stellige indruk hebt dat veel mensen niet meer weten wat mei '68 was. Wat betekende deze gebeurtenis voor u en wat is uw interpretatie ervan?

Mijn interpretatie is maar een van de interpretaties, uiteraard. Nu, voor de meeste van de professoren van de vorige generatie was mei '68 bijna zeker iets anders dan voor de huidige professoren. Wanneer ik met studenten van de huidige generaties praat, dan vertrekt een oude mens zoals ik ook nog vanuit dat perspectief van vroeger.

Is dat niet precies het interessante? Maakt de rol van getuige u bevoorrecht om over '68 te spreken?

Ik weet niet of dat noodzakelijk interessant is. Ik weet ook niet of mei '68 op zich interessant is voor de huidige generatie. Ik heb daar wel een aantal argumenten voor, maar zeker ben ik daar niet van. In elk geval is de wereld van mijn collega's een stuk ingewikkelder dan men zou denken. Wij hebben allemaal mei '68 meegemaakt, dat was voor ons allemaal een gebeurtenis. Maar moet dat nog steeds vanuit ons kader in de verf gezet worden? Ik denk anderzijds wel dat de huidige maatschappij heel veel te maken heeft met '68, meer dan men zou denken. Maar de perceptie van '68 ligt zeker anders bij mijn generatiegenoten. Voor ons is dat een hele gebeurtenis geweest en ik denk dat er iets hapert wanneer de intellectuelen van de generatie van toen dat nu niet meer beseffen.

Veel van de protagonisten spraken nadien over de desillusie of zelfs over de 'kater' waarmee ze achterbleven. Wat is uiteindelijk de impact van '68 geweest en hoe ziet u de pertinentie van wat er in '68 gebeurd is voor de huidige samenleving?

Dat is een zeer gelaagde problematiek. Wij denken nu aan '68 omdat het in de kranten staat. Wat in de krant komt en ook wat in veel publicaties erover geschreven wordt, is behoorlijk naïef. Ik heb daar serieuze bedenkingen bij. Waarom? Mei '68 is bij ons begonnen in '66. Ik ben afgestudeerd in '65, was in het leger in '66. De grote beweging op straat en in de pers

dateert van lang voor '68 en was niet rechtstreeks gerelateerd met het internationale mei '68, al had het er indirect wellicht wel iets mee te maken.

Volgens mij is ons land grotendeels ontsnapt aan de 'revolutie' van mei '68, zoals die zich met name in Frankrijk, maar ook in andere Europese landen heeft voorgedaan, zelfs in het academische milieu. België is een van de enige landen die na '68 de loopbaan van academici zo goed als ongewijzigd hebben gelaten. Mijn vraag is: hebben wij aan de universiteit een sociale revolutie gekend zoals we die gezien hebben in Amerika (Berkeley bijvoorbeeld). Ik vermoed dat dat bij ons grotendeels een kwakkel geweest is. Natuurlijk was er wel een sociaal aspect. Kris Merckx van AMADA (Alle Macht aan de Arbeiders, red.) zat trouwens bij mij op kot – niet dat ik hem zo goed gekend heb. Er heeft dus wel iets bewogen op dat vlak. Maar ik denk dat er zich bij ons geen echte sociale revolutie heeft voorgedaan, omdat het ongenoegen zich vooral gericht heeft tegen het traditionele bestel van de academische overheid, die een klerikale overheid was, en van een unitaristisch België. De Vlaamse beweging heeft dat op een bepaalde manier behoorlijk goed geëxploiteerd. Op dat vlak zijn we een eigenaardig stukje Europa.

U onderschrijft dus de vaak gehoorde stelling dat de beweging die oorspronkelijk van 'Leuven Vlaams' uitging, gerecupereerd is door een minderheid van studenten die er een linkse ideologie aan verbonden?

Studentenbewegingen zijn natuurlijk altijd complex en gedifferentieerd, je hebt altijd meerdere stromingen. Om een idee te geven: ik ben in '68 in Parijs geweest, ik moest iemand zien die uit New York aankwam. Die dame had toevallig de verkeerde vestimentaire keuze gemaakt: een kleed aan met *bleu-blanc-rouge*; ik kan u verzekeren dat ze op de vlucht is moeten slaan. Zulke toestanden waren bij ons ondenkbaar. De populaire beweging en de agressiviteit ervan die typerend zijn voor het Franse mei '68, zijn bij ons nooit zo intens geweest. Men focuste vooral op lokale toestanden en de overheersing van de clerus. Het sociale was maar één aspect van de zaak.

U gelooft dus dat '68 op zich van weinig belang is geweest voor het democratiseringsproces in het onderwijs, dat later gaandeweg volgde?

België heeft in '68 geen revolutie gekend, behalve dan de federalisering. Het ging bij ons voornamelijk over tweetaligheid en ook over de rol van de klerikale macht, maar die twee zijn natuurlijk verbonden, aangezien de clerus in '66 weigerde de universiteit te splitsen. Het ging nooit over 'de macht' in het algemeen.

Laten we het even hebben over het prille begin van de Vlaamse romanistiek. Om te beginnen: was de positie van een romanist in Leuven niet bijzonder ambigu op dat moment?

Natuurlijk was dat zo. De situatie van de Vlaamse romanist in de jaren '60, lang voor '68, was ambigu en werd stilaan ambigu. In '60-'61 werd ik als student gedoopt door Mark Debrock, die toen preses was. De ontwikkeling van een studentenvereniging van Vlaamse romanisten was een nieuw fenomeen. Men had op zich geen principiële bezwaren daartegen, maar men besefte geleidelijk aan wel dat er een nieuw bewustzijn aan het groeien was, in die zin dat het niet meer ondenkbaar was dat Vlaamse romanisten eventueel andere vragen op hun agenda konden plaatsen.

Ik weet dat Mark Debrock al eens delicate relaties met Franstalige professoren moest aanpakken. Ook kwam er steun vanuit andere richtingen, zoals van Tony Reekmans, professor klas-

sieke filologie. Stilaan groeide bij onze generatie het besef dat dit wel eens een symbolische betekenis kon hebben. Wij dachten nog niet aan een splitsing, maar we beseften wel dat we niet alleen een ambigue maar ook een geprivilegieerde positie hadden. En eigenlijk is dit zich almaar verder gaan ontwikkelen. In ons milieu werd daarover ook meer tussen professoren en studenten gediscussieerd. De manier waarop dat gebeurde, verschilt overigens hemelsbreed van de manier waarop het debat nu gevoerd wordt.

In welke zin?

Vooreerst, dat men ooit een Romaanse filologie zou hebben die ook met niet-Franstalige professoren zou functioneren, was een gedachte die in het begin compleet onaantvaardbaar was. Geen enkele van onze professoren vond het denkbaar om een curriculum Romaanse in handen te geven van Nederlandstaligen. Voor de Franstalige proffen was de communautaire strijd een culturele aangelegenheid, die niets met economie te maken had. Die suggestie werd gewoon van tafel geveegd. Vandaar ook dat er van een zekere *revendication* sprake was bij de Nederlandstaligen, die een intellectuele stelling innamen. Maar wij hadden tenminste gesprekspartners van de andere cultuurgroep. Dat historische bewustzijn en de relativiteit van de problematiek van taal in de maatschappij, hoe dat veranderd is, dat ontbreekt in dit land – we lijden aan collectieve amnesie.

Kunt u iets zeggen over de ontstaansgeschiedenis van *Romaneske*?

Romaneske was voor een groot stuk een speels, studentikoos fenomeen, waar weliswaar een groepsgeest achter zat. Het presidium vond dat er een tijdschrift van de Vlaamse romanisten moest komen. Samenwerken met de Franstaligen, die overigens hun eigen tijdschrift hadden, werd niet eens in overweging genomen. De preses van mijn jaar – een paar jaar geleden jammer genoeg overleden – was Marc Goedemé. Zijn toenmalige vriendin en latere echtgenote, een germaniste, vond de naam *Romaneske* uit. Het speelse aspect zat al in de titel en werd nog versterkt door de prachtige karikaturen van Jean Verburg. In dat tijdschrift heb ik wel een paar artikels geschreven onder de schuilnaam Petronius, de Latijnse satiricus, die wel kritisch waren. Het Vlaamse bewustzijn zat er wel onderhuids in, maar primeerde zeker niet. Het tijdschrift is een paar jaar verdwenen, maar de latere alumni hebben het – tot mijn grote voldoening – laten herrijzen.

Laten we nog even terugkeren naar de berichtgeving in dit jubileumjaar van mei '68. Wat valt er u in op en waar ergert u zich aan?

De toenmalige berichtgeving stoorde mij ook, trouwens. Wellicht is dat de academische verwondering als de eerste stap van positiebepaling met betrekking tot een bepaald vraagstuk. Wat mij nu stoort is het feit dat de universiteit uitblinkt door haar afwezigheid in de hele discussie. We komen uit een milieu waar men het beweert te hebben over taal, literatuur, cultuur – dat laatste is zelfs al minder evident. Maar hoe koppelt men die componenten aan elkaar? Heeft dat iets te maken met het soort maatschappij waarin we leven? Wij zijn een speciaal type maatschappij, want we beantwoorden niet aan de formules van natie-staat. De relatie tussen territorium en taal is zeer complex en problematisch en het is aan de academische wereld om daarop te wijzen. Welnu, de universiteit is onbestaande in heel de discussie daar rond, wat vragen doet rijzen, zowel over de universiteit als over de maatschappij. Waarom is er in '68 een revolutie geweest? Omdat de academische wereld als het ware model gestaan heeft voor een herordening van de maatschappij. Tekenend daarvoor is dat de rege-

ring gevallen is over de splitsing van de Leuvense universiteit. Men heeft dan ook de universiteit van Brussel gesplitst en men heeft ook alle grote partijen gesplitst. Het federaal model is geboren in mei '68. Het ging voor een stuk over taal: iedereen was in opstand tegen de kleirikale overheid, die Leuven niet wilde splitsen.

In het boek van Benedict Anderson, *Imagined Communities*, wordt beschreven hoe het idee van de natie-staat ontstaan is aan de universiteiten, onder impuls van filologen en schrijvers. Andersons hypothese is dat België in '68 hervormd is naar dat model. Wat mij verwondert, is dat veertig jaar na '68 niemand dat nog weet. Waar is de academische gemeenschap in het debat over de actualiteit van de maatschappij? Dat bewustzijn om een nieuwe samenleving, een nieuwe maatschappelijke orde te stichten, dat er in '68 wel was, is compleet verwaterd en dat zit me hoog.

Had u zelf de indruk historische dagen mee te maken?

Allemaal hadden wij dat gevoel. Leuven is toen een nieuwe universiteit geworden. Men zegt wel dat onze alma mater van 1425 dateert, maar in werkelijkheid ontstond na 1968 een compleet nieuwe instelling. De laïcisering van de universiteit is daar ontstaan. Pieter De Somer (de eerste lekenrector, red.) zei: "Op deze stoel komt geen bisschop meer". En hij was niet de enige die dat dacht. Er werd een nieuwe orde gesticht. Vandaar ook de enigszins stoeve verhoudingen met de UCL, omdat ze op zoveel punten wilden breken met het verleden (de eerste rector van de UCL was wel nog een geestelijke, mgr. Masaux, red.). Men wilde een nieuwe definitie van relaties binnen de academische gemeenschap.

Het wetenschappelijke personeel – de jongeren dus – onderhielden overigens nadien veel betere contacten met hun collega's in Louvain-la-Neuve dan de professoren. Zij zijn het die in *La libre Belgique* de mythe van de 'université du Hageland' in het leven geroepen hebben om ze meteen te ontkrachten. Die mythe kwam erop neer dat men dacht dat een nieuwe universiteit in Leuven nooit internationaal competitief zou kunnen worden – dat het een provincialistische universiteit zou worden.

De academische wereld laat zich dus tegenwoordig te sterk meedrijven met de gang van zaken?

Ja, maar het heeft nog meer te maken met iets anders, namelijk dat de universiteit een bewustwording had die verloren is gegaan. Omdat wij als academische gemeenschap niet meer functioneren, wij zijn een aaneenschakeling van schoendozen geworden. Men wil aan business doen, zoals ook blijkt uit de definitie van de doelstellingen die men voor de studenten formuleert.

Ironisch genoeg redeneren veel huidige professoren zoals de Franstaligen in de 19de eeuw: ze verdedigen het idee dat universiteit en taal in wezen niks met elkaar te maken hebben – een gedachte die in 1968 niemand durfde te verdedigen. Meertaligheid als een van de troeven van onze cultuur, die opvatting is verloren gegaan. Wie houdt zich nu nog met taal bezig? De universiteit zelf is gefederaliseerd en taal is teruggedrongen naar de humane wetenschappen, niet toevallig in de hoek waar de klappen vallen. De 'echte' universiteit, dat is de rest. De geest van universitas, *universe-city*, is verloren gegaan. Men denkt dat het volstaat om mee te doen met de 'internationale' universiteit. In de Middeleeuwen dacht men dat de taal van God kwam, nu denkt men blijkbaar dat ze van George Bush komt, zoals ik in een recent artikel gezegd heb. In 1968 daarentegen verzette men zich tegen het idee dat de taal van de wetenschap alleen het Frans zou zijn, of internationaal opgelegd, terwijl de dominantie van het

Engels nu de normaalste zaak van de wereld is. In elk geval is er sprake van een serieuze koerswijziging. Hoe die te verklaren valt, is nog een andere zaak. Zelfs aan onze faculteit is de taalkennis van onze academici fel achteruitgegaan, niet alleen bij de studenten maar ook bij de academici.

Stel dat u vandaag student was en dat er een revolutie uitbreekt. Waarover zou die volgens u moeten gaan? Waarvoor moeten de studenten op de barricaden staan?

(lacht) Je doet me denken aan *Pantagleize*, van Michel de Ghelderode, uit 1933, dat sterk lijkt op *The Great Dictator* van Chaplin. Het is een parodie van een revolutie. Het hoofdpersonage komt op een dag buiten, wrijft zich in de handen en zegt: " *quelle belle journée*". Wat hij niet weet, is dat het de slogan zal worden van de revolutie, terwijl niemand weet wat dat nu eigenlijk moet betekenen.

Laat ik het neutraler stellen: wat vindt u dat er zou moeten veranderen, waarin schieten de huidige generaties studenten tekort?

Vooreerst: mijn droom is nooit geweest om een revolutie te ontketenen. Globaal gezien zijn de studenten mondiger en kritischer dan in mijn generatie, maar uiteindelijk zijn ze bijzonder braaf en dus eigenlijk onkritisch. Een van de illustraties daarvan is dat ze over hun eigen verleden, over hun programma's, over de doelstellingen van hun opleiding, totaal geen opvattingen meer hebben, dat ze geen historisch bewustzijn hebben. Ze zijn met andere woorden nogal bourgeois. Al zou ik dat de individuele student niet ten laste willen leggen.

Ik vind ook niet dat we '68 als een model moeten aanreiken wat dat betreft, maar als je ziet hoe men met de democratiseringsgolf die in de andersglobalistische beweging besloten ligt, toch steeds minder gezagsargumenten gaat aanvaarden, dan zijn onze studenten eerder mak in vergelijking met andere landen. Duitse studenten, en zeker ook Nederlandse, zijn een stuk assertiever.

Nu, het is niet aan professoren, en zeker niet aan emeriti, om hen te zeggen wat ze moeten doen of laten, maar wat de studies betreft, en hun attitude daar tegenover, zou ik van hen verwachten dat ze hun verantwoordelijkheid leren nemen ten opzichte van hun eigen opleiding en de doelstellingen van die opleiding in de maatschappij. Zo'n houding zou eigenlijk het gevolg moeten zijn van een universitaire opleiding op zich en niet van '68. Maar we hebben dat in '68 wel bij een kern van studenten gehad. Alhoewel, nog eens: Leuven '68 heeft een Belgisch-taalkundig model verspreid, eerder dan een sociaal model.

Ter illustratie van het feit dat onze studierichting een van de kernaspecten van '68 uit het oog verliest: romanisten, en al de studenten die aan taalstudie doen, staan allemaal in een situatie van anderstaligheid. Ik citeer een Nederlandse ambassadeur die bij zijn afscheid zei: "Vroeger was België een poort naar het Zuiden van Europa. Nu niet meer". Waarom? Een van de specifieke troeven van de romanist was dat hij met een combinatie van talige en culturele competenties zat, waarmee hij per definitie de grens van de Germaanse en de Romaanse talen overschreed. Weinig culturen hebben die troef. Nederland heeft dat in elk geval nooit gekend. Ook de Franstaligen in ons land hebben de kansen daarvan vroeger nooit ingezien, in tegenstelling tot de huidige Franstalige politici, die veel slimmer zijn dan de Vlaamse – want die kennen geen Frans meer. De troef van onze taalcompetentie zit in de complementariteit en het combineren van culturele werelden.

Toen ik Romaanse studeerde, was de manier waarop ons Spaans en Italiaans onderwezen werd, lachwekkend. Ik heb die talen grotendeels zelf geleerd. Een van de sterkste eigenheden

van de Vlaamse romanistiek was dat men die situatie heeft proberen om te keren, met de middelen die er waren. Daar is een debat rond geweest en dat was een echt programmapunt.

Maar er bleef toch een asymmetrie? Het is toch tot op het einde zo geweest dat Frans 75% en de tweede taal slechts 25% vertegenwoordigde?

Ja, maar ik heb dat vanuit zijn ontwikkeling gezien. In de jaren '80 was ik departementsvoorzitter en was er op een gegeven moment een discussie over een bijkomende benoeming voor Spaans. De tegenwind die ik toen gekregen heb, deed denken aan '68. De positie van de 'franciscants' binnen Romaanse was dus eigenlijk dezelfde als die van de Franstalige professoren in '68.

Het model van de romanistiek in Leuven Vlaams is overgenomen door Gent en Antwerpen, en achteraf ook door de Franstaligen. Precies omwille van die troef van meertaligheid. De ontvoogding van Spaans en Italiaans is een van de mooiste dingen die ik aan mijn universiteit heb zien groeien. En het niveau van onze hispanisten en italianisten mocht gezien worden!

Het niveau van Frans is helaas sterk achteruitgegaan. In het begin van mijn carrière noteerde ik wie er fouten maakte tegen werkwoordsvervoeging of tegen *le* en *la* in het eerste jaar. Aan het einde deed ik dat nog in tweede licentie.

Meer in het algemeen is het besef van de onschatbare waarde van meertaligheid verwaterd. Onze universiteit en onze faculteit in het bijzonder schieten ernstig tekort in het promoten van ons product, onze *core business*, terwijl we nochtans die kwaliteiten hebben. Onze studenten en ook onze maatschappij verdienen beter. Ik vind dus dat de universiteit, die in '68 een revolutie ontketend heeft in naam van het recht op meertaligheid, zich opgesloten heeft en niet voldoende kritisch staat tegenover de gang van zaken – bijvoorbeeld tegenover het feit dat het lijkt of heel de wereld zich in Brussel-Halle-Vilvoorde afspeelt. We zijn navelstaarders geworden en dat vind ik doodjammer. Mei '68 is een krantenbericht geworden om lezers en toeristen te lokken, maar lessen hebben we er schijnbaar niet uit getrokken. Dat is het diskrediet van onze intellectuele elite.

Wij zijn een maatschappij die zich heeft kunnen ontvoogden, die gegroeid is en waar veel mooie dingen gebeurd zijn. Maar we zijn verwende kinderen geworden die denken dat we geen inspanningen meer moeten leveren om onze positie te behouden.

Dit is een pessimistische noot om mee af te sluiten...

Archikritisch, maar niet pessimistisch. Er is hoop, op voorwaarde dat onze *decision makers* weer oog krijgen voor hoe de wereld draait en niet alleen voor hoe de dorpen bezuiden Brussel eruitzien.